

TER INFO

Peter Glas (L.), Maria Henneman en Hans Oosters vermaken zich met de aanwezigen op het jubileumsymposium

STOWA-JUBILEUMSYMPOSIUM: WATERSECTOR KAN ÉN MOET MEER SAMENWERKEN

'Kansen creëren door samen te innoveren'. Dat was de titel van het symposium dat STOWA op 15 september jl. hield ter gelegenheid van haar veertigjarig bestaan. Het was tegelijkertijd een appèl aan de watersector om meer en beter samen te werken.

Nederland zit barstensvol waterkennis. De grote vraag is of die kennis op dit ogenblik optimaal rendeert. Dagvoorzitter Maria Henneman vond van niet. Daarvoor moeten overheden, kennisinstellingen en bedrijfsleven beter samenwerken. Alleen dan kunnen innovaties succesvol worden (door)ontwikkeld én (inter)nationaal worden vermarkt. Die innovaties zijn zowel maatschappelijk als economisch van groot belang. Ze zijn nodig als antwoord op de enorme wateropgaven waar Nederland voor staat, maar ook om ervoor te zorgen dat Nederland internationaal een toonaangevende speler is en blijft op watergebied.

RETURN ON INVESTMENT

STOWA-voorzitter Hans Oosters greep zijn jubileumrede aan om in te gaan op het klanttevredenheidsonderzoek (zie ook elders) dat STOWA heeft laten uitvoeren. Wat betreft kwaliteit doet STOWA voor niemand onder. Maar de zichtbaarheid van het werk en de *return on investment* voor de waterschappen kunnen volgens hem beter. Hij memoreerde het belang van STOWA als organisatie die het van, voor én met de waterschappen moet doen. Op die manier wordt de vraagsturing gewaarborgd en komt STOWA met antwoorden waar waterschappen echt mee

IN DEZE UITGAVE ONDER MEER: INTERVIEWS MET LID TOPTEAM WATER MEINY PRINS EN WATERGRAAF STEFAN KUKS / STOWA EN RIONED SAMEN AAN DE SLAG IN DE WATERKETEN / HOE DICHT JE DE KLOOF TUSSEN ONDERZOEKER EN BESTUURDER? / JACQUES LEENEN OVER UITKOMSTEN BELEVINGSONDERZOEK STOWA / HET RAADSEL VAN DE VERDWENEN VERVUILINGSEENHEDEN / ANDER TYPE HOOGWATERINFORMATIE MOET KWALITEIT HOOGWATERBESLUITEN VERBETEREN / VERS VAN DE STOWA-PERS / STOWA TER INFOOTJES.

Pagina 2 v.l.n.r.: Meiny Prins, Douwe Jan Tilkema, Annelies Freriks, Peter Glas en Hans Oosters. Pagina 3 v.l.n.r.: Henrike Branderhorst, Bart Kiers.

aan de slag kunnen in hun werk. Tijdens het symposium werd de rol van de jubilaris als verbinder van, en schakel tussen kennisinstellingen, bedrijfsleven en waterschappen een aantal malen nadrukkelijk genoemd en geroemd. Zo draagt STOWA eraan bij dat theorie praktijk wordt, kennis kunde en nieuwe technologie een waardevol en vermarktbaar product.

SHOWCASES

Ondernemer Meiny Prins, voormalig lid van het Topteam Water, en Lennart Silvis van het Netherlands Water Partnership lieten met enkele voorbeelden zien dat samen optrekken van overheden, kennisinstellingen en bedrijven internationaal loont. Maar het kan beter, er zijn nog te veel onbenutte kansen. Zeker als de overheid 'ontregelt' en partijen meer ruimte voor vernieuwing biedt.

Prins onderstreepte het belang van waterschappen als *launching customers* bij het vermarkten van nieuwe waterproducten en diensten. 'Mensen willen gewoon zien dat iets werkt,' benadrukte zij in haar presentatie. Na de Deltawerken en de Maeslantkering is het volgens haar hoog tijd dat Nederland nieuwe *showcases* krijgt van internationale allure.

Eén zo'n nieuwe showcase staat inmiddels op rwzi Epe, waar de eerste *full scale* Nereda installatie is gebouwd. Douwe Jan Tilkema schetste in de middag de wordingsgeschiedenis van deze nieuwe zuiveringstechnologie, een schoolvoorbeeld van succesvolle samenwerking tussen overheden, kennisinstellingen en bedrijfsleven. STOWA speelde volgens Tilkema een belangrijke rol bij het doorontwikkelen en praktijkgereed maken van deze technologie.

NEUS

Innoveren betekent risico's nemen, zo af en toe je neus stoten, vonden alle aanwezigen. Alleen dan kom je ergens.

SLINGERS

Juriste Annelies Freriks waarschuwde er wel voor dat je rekening te houden hebt met wet- en regelgeving, zoals de Waterschapswet. Kortom: bezint eer gij begint met u in allerlei innovatieve avonturen te storten die bedrijfsmatige risico's met zich mee brengen. Zoek naar de mogelijkheden binnen de wet- en regelgeving en onderzoek de juridische risico's voordat je ergens mee aan de slag gaat, was haar dringende advies. Unievoorzitter Peter Glas moedigde in een reactie hierop de aanwezige waterschapsbestuurders aan om een beetje bestuurlijke lef te tonen, en onder het motto van 'het toevoegen van maatschappelijke waarde' de grenzen op te zoeken van wat juridisch mogelijk is.

In de middag verzorgden Maarten Ouboter, Henrike Branderhorst en Henk Post inleidingen over de wijze waarop STOWA samen met waterschappen specifieke kennisvragen oppakt en verder brengt. Ouboter ging kort in op het onderzoek dat STOWA samen met o.a. Waternet verricht naar de haalbaarheid, betaalbaarheid en effectiviteit van ecologische verbetermaatregelen. Dit gebeurt in het kader van het kennisprogramma Watermozaïek. Henrike Branderhorst van Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier vertelde meer over de innovatieve aanpak in enkele hoogwaterbeschermingsprojecten die het waterschap uitvoert. Henk Post van Waterschap Reest en Wieden hield als lid van de STOWA denktank Deltaproef een gloedvol betoog over de vragen van morgen die we vandaag al moeten stellen om voorbereid te zijn op de effecten van klimaatverandering.

Standup-musician Bart Kiers was er ten slotte om met lichte spot de dag van muzikaal commentaar te voorzien, met een knipoog naar die andere jubilaris: MacDonalds, die dit jaar veertig jaar actief is in Nederland: Men is tevreden over ons. Wij zijn geen Mac!! STOWA is vitaler dan ooit!! Yeahh, helemaal te gek. STOWA going strong, al zeker veertig jaar. Hiep Hiep Hoera!! En geen enkele maar. STOWA rules, STOWA yeah! STOWaterpret, STOWA is heel wat anders dan een patatje met!

Alle presentaties evenals de bijdragen van standup-musician Bart Kiers zijn vastgelegd op video. U kunt deze bekijken op www.stowa.nl, onder nieuws. Maar ook op www.H2video.nl.

Op 15 september jl. hingen we in congrescentrum De Mariënhof in Amersfoort de spreekwoordelijke slingers op om ons veertigjarig jubileum te vieren. Dat deden we met een speciaal symposium, waarover in deze STOWA ter Info meer. Zo geven watergraaf Stefan Kuks en ondernemer Meiny Prins hun visie op het thema van de dag: de benodigde samenwerking tussen overheid, kennisinstellingen en bedrijfsleven om waterinnovaties te ontwikkelen, naar de praktijk te brengen én (inter)nationaal te vermarkten.

STOWA greep dit jubileumjaar ook aan om zichzelf de maat te nemen. Uit een waarderingsonderzoek kwam naar voren dat ons werk inhoudelijk zeer wordt gewaardeerd. Maar het toonde tevens aan dat we meer rendement kunnen halen uit de ontwikkelde en bijeengebrachte kennis. Vooral door meer aandacht te besteden aan de bestuurlijke verankering. Die kritiek nemen we ons ter harte. Onder meer door te ijveren voor meer bestuurlijke back-up bij de waterschappen. Ook hierover meer in deze uitgave.

Tot slot: ons veertigjarig bestaan vierden we met een jubileumuitgave. Daarin blikken we terug. Maar we kijken ook vooruit naar de rol die STOWA kan vervullen bij de enorme wateropgaven waar we nationaal én internationaal voor staan. Wij zijn er klaar voor.

JACQUES LEENEN, directeur STOWA

MEINY PRINS: CREËER RUIMTE VOOR HET EXPERIMENT

Meiny Prins is lid van het Topteam Water en algemeen directeur van het bedrijf Priva, dat duurzame oplossingen ontwikkelt voor klimaatbeheersing en procesbeheer in de (glas-)tuinbouw en de utiliteitsbouw. In maart 2009 werd ze verkozen tot Zakenvrouw van het Jaar 2009. In datzelfde jaar kreeg Priva de eerste Cleantech Star van het Wereld Natuur Fonds. Prins oogstte waardering met haar boodschap op het STOWA jubileumsymposium. Het was een onomwonden appel aan overheden om uit de comfortzone te komen. Hieronder geeft ze haar visie.

‘We hebben hier veel kennis in huis die we kunnen exporteren. Maar wat doen we? We maken plannen, en in die plannen staat dat we nog meer kennis gaan ontwikkelen. Dat is veilig, te veilig, te makkelijk,’ aldus Prins. Om internationaal aan te haken, moet de Nederlandse watersector - overheden, kennisinstellingen en bedrijven - uit de comfortzone komen, vindt zij. ‘We moeten kennis gaan toepassen. We kunnen al zo veel. Later we nu voor de hoofdprijs gaan: als Nederlandse watersector een leidende wereldspeler zijn. Als we doorgaan zoals nu, zeg maar het scenario ‘navelstaren’, zijn we tegen 2040 het bejaardenhuis of zorgcentrum van de wereld, veilig in de luwte. Maar als we alles inzetten wat we hebben en uit onze schulp kruipen, zijn we in 2040 een toonaangevende speler op het terrein van de wereldvoedselproductie, en water is daarvoor uiteraard een essentiële factor.’

De nadruk moet volgens Prins daarbij liggen op durven en doen: ‘Samen experimenteren. Alles wat op de plank ligt, gaan toepassen. Experimenteertuinen opzetten. Laten zien dat het kan. Om in het buitenland opdrachten

te verwerven, is het enorm belangrijk om praktijkcases te hebben. Men wil zien dat het werkt. Dan moeten we dat laten zien. Hier.’

VRIJE RUIMTE

Prins’ boodschap aan de overheid is duidelijk: creëer ruimte voor het experiment, durf te kiezen en durf risico’s te nemen. ‘Niet alles lukt als je nieuwe dingen gaat ontwikkelen. Maar met wat wel lukt, heb je succesnummers die je kunt vermarkten. Wat het bedrijfsleven nodig heeft, zijn garantiestellingen. Buitenlandse overheden, zoals Frankrijk, geven die wel af. De Nederlandse overheid is hier huiverig voor. Daarmee gaan kansen verlopen. Overheid, kennisinstellingen en bedrijfsleven moeten samen optrekken. Niet alleen met woorden, maar ook echt voor elkaar gaan staan. Vrije ruimte is zo belangrijk. Ook als het gaat om de regelgeving. In experimenteer-situaties moet je de regelgeving los kunnen laten. Je leert met z’n allen wat nodig is om aan te passen, niet alleen in termen van techniek. Ook op het terrein van de wet- en regelgeving. Bestaande regelgeving mag niet bij voor-

‘Overheden, kennisinstellingen en overheden moeten elkaar nu gaan vinden, creatiever worden en belemmeringen wegnemen.’

baat belemmerend zijn voor de gedachten. Laten we eerst ervaren dat iets kan en daarna kritisch kijken naar de regels en die aanpassen waar nodig. Ik heb een bedrijf en daarin kan ik mij geen fouten permitteren in projecten voor klanten. Ik heb zelf ook experimenteerruimte nodig, waar ik wel missers kan maken. Die creëer ik door met mijn klanten af te spreken om in een hoekje van een kas, in een afgebakende ruimte, iets nieuws te starten.’

POSITIEVE TENDENSEN

Overheden zelf moeten volgens Prins ook ruimte krijgen om te experimenteren, zoals waterschappen met het produceren en leveren van energie: ‘Als het gaat om geld verdienen door een overheid, moeten we daar met z’n allen niet bij voorbaat krampachtig over doen. Eerst doen, dan kijken waar je in het systeem aanpassingen moet maken. De grens ligt voor mij daar waar een overheid met publiek geld dingen gaat doen die concurreren met bestaande business. In experimentele situaties moet je ongeremd nieuwe wegen mogen verkennen.’ Prins ziet in dat verband positieve tendensen bij de overheid: ‘Ten eerste kritisch zijn op geld uitgeven. Dat is goed. We moeten het geld stoppen in zaken die zinvol zijn. Het is goed om te kijken naar de bestaande middelen. Natuurlijk gaat dat pijn doen op bepaalde plekken, maar het maakt mensen ook creatiever. Twee: de duidelijkere rol van de ondernemer. De overheid schuift de ondernemer meer naar voren. Dat is juist, want dat is ook waar uiteindelijk het geld vandaan komt.’

DYNAMIEK

Overheden, kennisinstellingen en bedrijven moeten elkaar nu gaan vinden, creatiever worden en belemmeringen wegnemen, aldus Prins. ‘Het gaat er in deze tijd om: welke dynamiek creëer je met elkaar? En het gaat daarbij niet alleen om geld, om financiële winst. Het gaat mij erom dat we met elkaar ons creatieve vermogen aanspreken om samen naar een betere wereld toe te groeien. Laat daar zo weinig mogelijk voor in de weg staan. Winst is ook maar een middel, een middel om continuïteit te garanderen. Middelen zijn er om een doel te bereiken. Is het middel niet meer geschikt voor het doel, dan moet je het middel aanpassen. Niet andersom. We moeten immers de wereld in met onze kennis. Grote bedrijven en de overheid kunnen daarin voorop lopen. In de praktijk zie je, dat als een grote partij dingen in het buitenland kan doen, kleinere bedrijven, het MKB, kunnen meeliften, in de *slipstream* ook kunnen groeien.’

‘Creëer de cultuur om elkaar vooruit te helpen, samen volhouden en doorzetten. Iedereen draagt met eigen talenten bij, we zetten niemand in de hoek. Dat kan alleen als je samen een passie deelt en daarvoor gaat. Dat is ondernemerschap! Een stukje van het risico neem je zelf, als volwaardig partner, en daarmee creëer je ruimte voor anderen. Dat is wat de overheid ook kan doen. Zie de kansen. Zoek de mensen bij elkaar met dezelfde drive, mensen die risico durven nemen en ga er dan 100 procent voor.’

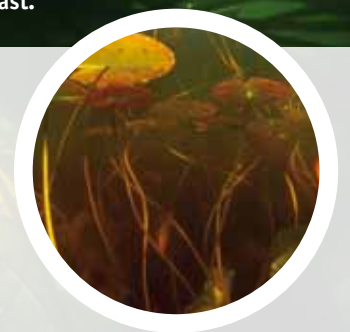
NEDERLANDSE ONDERWATERLANDSCHAPPEN OP BEELD VASTGELEGD

Nederland is prachtig onder water. Natuurfotograaf Willem Kolvoort weet dat als geen ander. Al ruim veertig jaar legt hij in Nederlandse plassen, meren, beken en sloten onderwaterlandschappen vast.

Op 10 november presenteert hij bij uitgeverij De Kunst zijn nieuwe fotoboek ‘Waterlicht’. Het boek laat met ruim 100 foto’s zien dat de wereld onder water het meer dan waard is om gezien en behouden te worden. Tegelijkertijd met het

verschijnen van het boek wordt een website gelanceerd met een fotoselectie uit het boek en een korte film over zijn werk (www.waterlicht.com). Een aantal foto’s van Willem Kolvoort is ook te zien in het STOWA jaarverslag 2010. STOWA heeft in haar

jubileumjaar een financiële bijdrage gegeven om de totstandkoming van het boek mogelijk te maken. Omdat één beeld soms meer zegt dan 100 onderzoeken. Kijk op de website www.uitgeverijdekunst.nl om een exemplaar van het boek te bestellen.

STEFAN KUKS: WATERSCHAPPEN MOGEN ZICH VEEL ONDERNEMENDER OPSTELLEN

Volgens Stefan Kuks staat de watersector een dynamische toekomst te wachten. De waterschappen kunnen daarin een nieuwe, actieve rol spelen. Zijn boodschap: wees ondernemend, zoek partners op en zorg dat je erbij bent. Dat sluit direct aan bij het credo van het onlangs gehouden STOWA-jubileumsymposium 'Kansen creëren door samen te innoveren'. Hieronder geeft hij zijn visie. Kuks is watergraaf van Waterschap Regge en Dinkel, bijzonder hoogleraar 'Innovatie en implementatie van waterbeleid' aan de Universiteit Twente en portefeuillehouder 'Kennisonwikkeling & Innovatie' in het bestuur van de Unie van Waterschappen.

De Unie van Waterschappen streeft naar een innovatieve watersector, zoals bepleit in het advies van het Topteam Water. De Unie en de waterschappen kunnen vooral bijdragen aan export en economische groei door gunstige voorwaarden te scheppen voor innovatie, aldus Kuks: 'Een belangrijke voorwaarde is dat de thuismarkt vernieuwend opereert. We maken de transitie mee van een technocratische, in zichzelf gekeerde sector naar een extern gerichte sector die de samenwerking opzoekt met alle *stakeholders*. Dat is nodig om samen maatschappelijke doelen na te streven. We moeten de agenda's kennen van de andere partijen en slim doelstellingen combineren. Soms moeten we zelf iets inleveren, maar we profiteren veel van het werk van anderen als we samenwerken.'

De waterschappen hebben als *unique selling point* de eigen bedrijfsvoering, aldus Kuks. 'Het proeftuin-concept geeft invulling aan de stimulerende rol die de waterschappen kunnen hebben. We willen graag *launching customer* zijn voor bedrijven. Zo kunnen we in de 'gouden driehoek' onze bijdrage leveren aan de BV Nederland.'

MEEBEWEGEN

Kuks is zondermeer voorstander van een ondernemende overheid. De vraag is hoe ver die mag gaan in verband met concurrentie en taakopvatting: 'Heel precies is dat niet te zeggen, maar in ieder geval veel verder dan we nu doen. De overheid mag zeker veel ondernemender zijn. Maar er is wel een verschil tussen ondernemend zijn en ondernemer zijn. De overheid kan geld verdienen in de zin van opbrengsten genereren om maatschappelijke kosten te drukken, besparingen te realiseren. De grens ligt daar waar er bedrijven in de markt zijn die dezelfde zaken aanbieden. Maar ondernemend in de trant van actief, nieuwe dingen mogen proberen, samenwerking opzoeken, niet afwachten: ja, zeker!

UITDAGING

De uitdaging voor waterschappen is om ambities waar te maken, terwijl ze ook op kosten moeten besparen. Kuks: 'Er is een *sense of urgency*. De wereld is in beweging en Nederland moet meebewegen. Er zijn ongekende mogelijkheden en uitdagingen. Kennisinstellingen zoals

EERSTE DELTAFACTS VOOR WATERGRAAF STEFAN KUKS

STOWA/Deltaproof heeft onlangs de eerste Deltafacts aangeboden aan Watergraaf Stefan Kuks, portefeuillehouder Kennisontwikkeling & Innovatie in het bestuur van de Unie van Waterschappen. Dat gebeurde tijdens de Innovatie-estafette 2011 in Rotterdam.

Deltafacts geven de actuele kennis weer over belangrijke onderwerpen in het kader van het deltaproof maken van ons land. Er zijn inmiddels Deltafacts over deltadijken, bouwen in en op waterkeringen, gevolgenbeperking compartimentering dijkringen, samengestelde peilgestuurde drainage, zouttolerante teelten, waterreservoirs op bedrijfsniveau en dynamisch peilbeheer. U kunt ze bekijken op www.deltaproof.nl.

De Deltafacts zijn een initiatief van het STOWA Kennisprogramma Deltaproof. Dit programma brengt kennisvragen van waterschappen over (toekomstige) waterveiligheid en zoetwaterbeschikbaarheid in beeld, en zoekt samen met hen naar praktische antwoorden op die vragen. Het kennisprogramma richt zich op de realisatie van Deltaopgaven op regionaal niveau.

STOWA zijn dan erg belangrijk om te laten zien welke kansen er liggen: zichtbaar en praktisch, dicht bij het werk van de waterschappen. Bijvoorbeeld als het gaat om aanbesteden. Er zijn vormen van aanbesteden die innovatie prikkelen. Die vormen willen we inzetten. We bepalen dan niet meer zelf volledig hoe iets moet worden gedaan. Nee, we signaleren een probleem en zeggen tegen het bedrijfsleven: kom, en denk met ons mee over oplossingen. Dit gebeurt in projecten zoals de Ijkdijk.'

Om de aanwezige kansen optimaal te benutten, moet de institutionele voedingsbodem goed zijn, aldus Kuks. 'Daar kunnen we stappen in zetten. De overheid is sterk aan het veranderen. Moet wel veranderen. De samenleving verandert immers. Vernieuwing vindt plaats in nieuwe arena's, buiten de overheid. Goed luisteren wordt belangrijker.

Het Planbureau voor de Leefomgeving heeft het principe beschreven in het rapport 'De energieke samenleving'. Hierin staat te lezen dat de in de maatschappij aanwezige creativiteit en innovatiekracht van burgers en bedrijven schreeuwen om een nieuwe rol van de overheid. Veel dingen die we al tijden hetzelfde doen, zullen binnen korte tijd ook anders gebeuren als gevolg van de ontwikkeling van technologie. Neem monitoring. Daar hoeft straks niemand meer de deur voor uit met alle remote-sensingtechnologie die we ter beschikking hebben. Sensortechnologie wordt steeds belangrijker. Van Dikke Domme naar Smalle Slimme dijken, werd op het jubileumcongres gezegd. Ook hiermee is bedoeld dat we, met inzet van die nieuwe technologie, allerhande functies moeten koppelen: recreatie, energieopwekking, infrastructuur.'

Er is wel een verschil tussen ondernemend zijn en ondernemer zijn.

BERT PALSMA: LATEN ZIEN DAT SAMENWERKING IN DE AFVALWATERKETEN LOONT

In het Bestuursakkoord Water is afgesproken dat gemeenten en waterschappen rioleringsbeheer en zuiveringsbeheer beter op elkaar gaan afstemmen en meer gaan samenwerken in de waterketen. Dat moet geld opleveren. Veel geld. Vanaf 2020 jaarlijks 380 miljoen euro om precies te zijn. STOWA en de stichting Rioned willen in de praktijk laten zien dat kennis een uitstekende basis is voor die samenwerking.

Waterketencoördinator Bert Palsma: ‘STOWA en Rioned kunnen er niet voor zorgen dat gemeenten en waterschappen elkaar na het Bestuursakkoord ineens innig omarmen. Dat ligt niet in ons vermogen. Wat we wel kunnen doen is onze beide achterbannen uitdagen echt werk te maken van samenwerking, omdat het loont. Daarvoor sluiten we aan bij lopende initiatieven van gemeenten en waterschappen in de waterketen, zoals gezamenlijk meten en monitoren, beheer en onderhoud, planvorming en het optimaliseren van verbeterd gescheiden rioolstelsels. Die initiatieven willen we gebruiken als proeftuinen waarin zichtbaar wordt dat er in de waterketen heel wat valt te halen, zowel wat betreft effectiviteit als doelmatigheid. Maar dan moet je het wel met elkaar doen. STOWA en Rioned stimuleren het lokale initiatief via het inbrengen van kennis, kunde en ervaring van mensen uit de sector. Die nemen op hun beurt de opgedane ervaringen weer mee naar hun eigen gemeente of waterschap.

BETERE OUTPUT

Voor één van de proeftuinen wordt aangehaakt bij een initiatief van Waterschap Vallei en Eem. Het waterschap gaat met bijna alle gemeenten in het beheersgebied samenwerken op het gebied van monitoring en gegevensbeheer. Bert Palsma: ‘Dat bespaart direct kosten en het levert betere output op. Maar de tweede slag is nog belangrijker, namelijk het goed analyseren van die output en op

basis van de uitkomsten maatregelen nemen die de effectiviteit en doelmatigheid van de waterketen verbeteren. Dat gaat echt aantikken. STOWA en Rioned kijken in dit proces over de schouder van de deelnemende partijen mee. Hoe verloopt de samenwerking? Waar lopen partijen tegenaan? Wat valt daaruit te leren? Waar kunnen we ze mee helpen? Op die manier willen we de proeftuin vooruit helpen. Tegelijkertijd verbinden we de opgedane kennis en ervaringen met de rest van Nederland zodat iedereen ervan kan leren.’

DWINGENDE REGELS

STOWA en Rioned willen ook een proeftuin starten rond het functioneren van verbeterd gescheiden stelsels. Deze stelsels zijn in Nederland op veel plekken aangelegd. Het gaat om een van elkaar gescheiden hemelwaterriool en een vuilwaterriool, die met elkaar in verbinding staan. Een pomp zorgt ervoor dat bij een bui het eerste hemelwater met relatief veel vuil toch naar de zuivering gaat. Het fungeert tevens als extra slot op de deur voor rioolwater dat door foutieve aansluitingen in het hemelwaterriool terecht komt. Dat komt zo dan toch niet in het oppervlaktewater, maar op de zuivering. Palsma: ‘Dit systeem functioneert op zichzelf goed, maar er komt op deze manier meestal toch nog twee derde van het hemelwater terecht op de zuivering. Vooral omdat de waterketen van oudsher het domein is van dwingende regels en vaste afspra-

*De eerste proeftuinen
zijn inmiddels gestart*

MEER ENERGIE UIT SLIB VIA THERMISCHE SLIBONTSLUITING?

ken. De zogenoemde pompovercapaciteit - van hemelwaterriool naar vuilwaterriool - is bijvoorbeeld standaard meestal 0,3 mm per uur. Maar in Brabant is het 0,2. Deze getallen zijn niet met kennis onderbouwd. ‘

In de proeftuin willen Rioned en STOWA samen met gemeenten en waterschappen onder meer onderzoeken of in verbeterd gescheiden stelsels deze pompovercapaciteit kunt aanpassen aan de omstandigheden ter plaatse. Bert Palsma: ‘Door het toepassen van sensoren zou je de hoeveelheid water die van het hemelwaterriool naar het vuilwaterriool gaat, meer kunnen sturen. De focus ligt dan meer op kwaliteit, dan op kwantiteit. Hierdoor loop je minder kans op overstortingen vanuit het vuilwaterriool, raakt ook de rwzi minder snel overbelast, realiseer je betere doorstroming van het oppervlaktewater (via de hemelwateruitlaten) en bespaar je op de kosten van transport en zuivering van afvalwater. Het lijkt een simpel, makkelijk uitvoerbaar idee, met veel voordelen. Maar dat kan alleen slagen als gemeenten en waterschappen bereid zijn samen anders naar de keten te kijken. De proeftuin moet vooral informatie opleveren hoe je dat kunt doen, onder welke omstandigheden het wel of geen zin heeft, waar je tegenaan loopt en wat je ervan kunt leren. Die ervaringen kunnen we dan delen met andere partijen.’ De eerste proeftuinen zijn inmiddels gestart.

STOWA en de stichting Rioned overleggen met KWR Watercycle Research Institute in hoeverre ook zij een bijdrage kunnen leveren aan de proeftuinen en andere waterketenvraagstukken.

Het via slibvergisting terugwinnen van energie op rwzi's wordt steeds belangrijker. Een veelbelovende techniek om dat te verbeteren is het voorbehandelen van slib bij hoge temperatuur en druk: thermische slibontsluiting. Dit kan leiden tot meer drogestofafbraak in de gisting en een verhoging van de biogasproductie.

STOWA voert samen met waterschappen een onderzoek uit naar mogelijkheden van deze nieuwe techniek. Op rwzi Hengelo van Waterschap Regge en Dinkel loopt momenteel een pilotproef met thermische slibontsluiting. De resultaten van de experimenten worden begin 2012 verwacht. Meer informatie vindt u op stowa.nl | Projecten | Afvalwatersystemen.

STOWA GEEFT BEGRIP MEERLAAGSVEILIGHEID HANDEN EN VOETEN

STOWA laat in het kader van Deltaproof een basisdocument meerlaagsveiligheid opstellen. Het document beschrijft hoe je dit voor een gebied methodisch kunt uitwerken en geeft praktijkvoorbeelden. Het document gaat ook in op de vraag hoe je kunt beoordelen of beoogde meerlaagsveiligheidsmaatregelen zorgen voor de gewenste veiligheid in het gebied.

In het kader van het Nationaal Waterplan zijn momenteel zes gebiedspilots in uitvoering of uitgevoerd waarbij de uitwerking van meerlaagsveiligheid wordt verkend. STOWA gaat de kennis en ervaringen opgedaan in deze pilots gebruiken bij het opstellen van het document. Inmiddels heeft de STOWA een basisvisie voor een afwegingsmethodiek opgesteld over meerlaagsveiligheid wat als basisdocument voor volgende stappen kan gaan dienen, waarin het begrip meerlaagsveiligheid concreet wordt gemaakt.

De volgende stap is aan de hand van concrete voorbeelden de verdere uitwerking van het gemeenschappelijk gedachtegoed over meerlaagsveiligheid, met o.a. betrokken waterbeheerders uit de zes gebiedspilots en enkele prominente deskundigen. In een derde fase zou aan de hand van de voorbeelden en de opgestelde visie over meerlaagsveiligheid gewerkt moeten worden aan draagvlak binnen de watersector.

HOE OVERBRUG JE DE KLOOF TUSSEN ONDERZOEKER EN BESTUURDER?

Hoe zorg je dat waterschappen warm lopen voor je werk en aan de slag willen met de resultaten ervan? Door oog te hebben voor de verschillen in beleving tussen onderzoekers en bestuurders, zeggen 'de deskundigen'. Maar wat zijn die verschillen precies en hoe moet je er rekening mee houden? Een gesprek hierover met Pui Mee Chan en Tessa van der Wijngaart van het STOWA-kennisprogramma Watermozaïek.

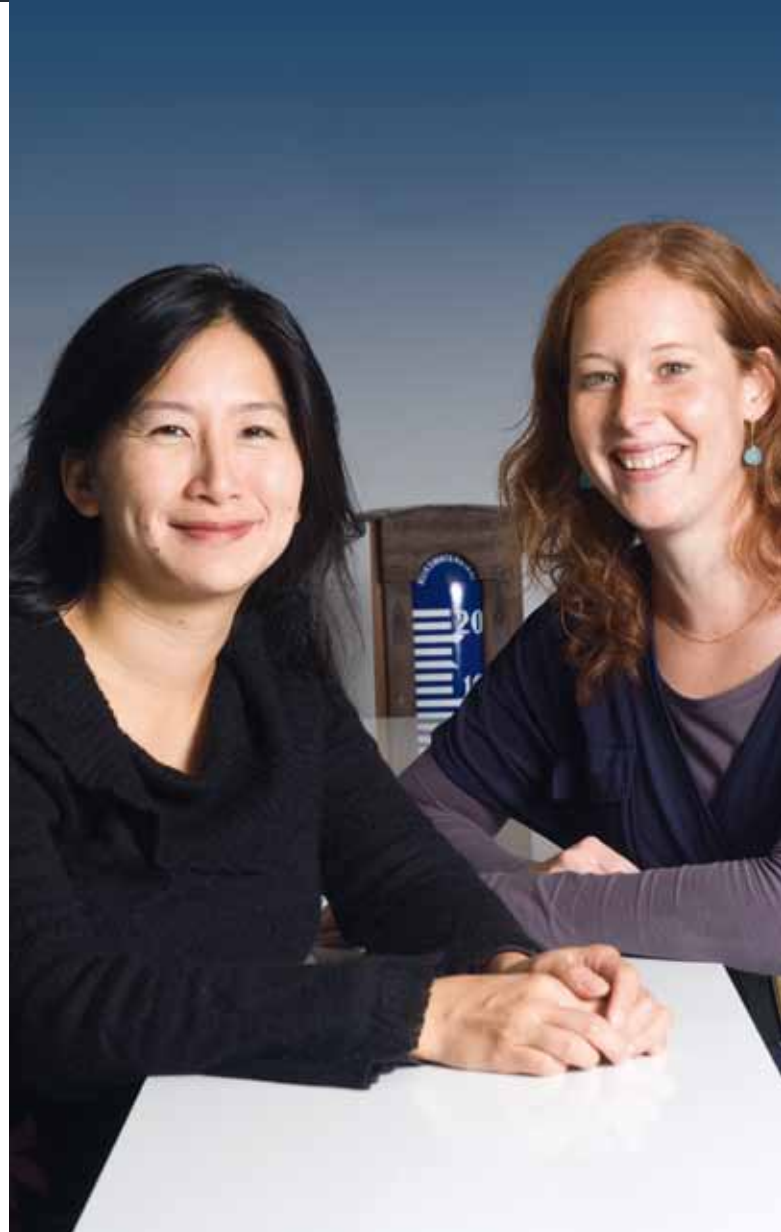
'Ik kwam ooit een visser tegen die het verschrikkelijk vond dat de Atlantische steur dreigde te verdwijnen uit Nederland. Maar hij kon mij geen antwoord geven op de vraag waarom dat nou zo erg was,' aldus Pui Mee Chan. Je ziet het volgens haar voortdurend. 'De onderzoeker of specialist kijkt bij een project vaak niet verder dan het eigen vakgebied. Hij heeft weinig oog voor de afwegingen die bestuurders maken om een project al of niet te omarmen: wat zijn de kosten en baten van het project? Is deelname goed voor ons imago? Voldoen we hiermee aan wet- en regelgeving? Sluit het aan bij het beleid dat we voeren?'

DRIVE

Bij de kennisprogramma's van STOWA zit een geweldige inhoudelijke drive, weet Watermozaïek-medewerker Tessa van der Wijngaart uit ervaring. Maar dat is niet voldoende voor succes, erkent ze. 'Aan het begin gingen we er met elkaar vol in. We stonden dan ook raar te kijken toen goede projectvoorstellen bij waterschappen lang niet altijd het gehoopte en verwachte bestuurlijke draagvlak kregen. Wat bleek? We hadden ons teveel gefocust op de inhoud, en te weinig oog gehad voor de vraag wat voor bestuurders belangrijke afwegingen zijn om een project en de uitkomsten ervan al of niet te ondersteunen.' Pui Mee Chan: 'De intrinsieke waarde van (natte) natuur. Daar kun je wel mee aankomen bij een ecooloog, maar niet bij een bestuurder. Die kijkt naar kosten en baten, maakt bredere afwegingen. Hij kijkt of het voor zijn waterschap goed, handig of verstandig is om mee te doen.'

GARANTIE

Onder het motto *je kunt beter met dan over bestuurders praten* besloot Watermozaïek een rondje langs de bestuurlijke velden te maken. Ook organiseerde men een workshop over dit thema. Tessa van der Wijngaart: 'Uit de gesprekken kwam naar voren dat bestuurders veel waardering hebben voor het werk van STOWA. Ze zien ook het grote belang van innovatieve projecten die we binnen Watermozaïek uitvoeren. Waterschappen hebben innovatie zelf tenslotte vaak hoog op de agenda staan. Maar dat is iets anders dan meedoen met een pilot om een innovatieve maatregel te testen, merkten wij. Een bestuurder wil vooraf graag de nodige zekerheid hebben dat een project voor hem echt wat oplevert. Die garantie kun je bij

Pui Mee Chan en Tessa van der Wijngaart

innovatie natuurlijk nooit geven. Dat is een spagaat waar je in zit.'

MAATWERK

Bestuurlijke communicatie is maatwerk, zo weten ze inmiddels bij Watermozaïek. Pui Mee: 'Je kunt een bestuurder vertellen waarom waterschappen met je project mee moeten doen. Maar uiteindelijk wil een waterschapsbestuurder toch van je weten waarom *zijn* waterschap mee moet doen. Wat goed is voor alle waterschappen, hoeft

Atlantische steur. Volwassen dieren leven in zee, maar trekken in het voorjaar de rivieren op om te paaien

MICHELLE TALSMA: BELANGRIJK BETEKENT NOG NIET ACUUT AAN DE SLAG

watermozaïek

WAT IS WATERMOZAÏEK?

IN HET KENNISPROGRAMMA WATERMOZAÏEK ONDERZOEKT STOWA DE HAALBAARHEID, BETAALBAARHEID EN DE EFFECTIVITEIT VAN DIVERSE BESTAANDE, MAAR OOK INNOVATIEVE ECOLOGISCHE HERSTEL- EN VERBETERMAATREGELEN. DAARNAAST ONTWIKKELEN WE NIEUWE ECOLOGISCHE MONITORINGTECHNIEKEN EN EEN SYSTEEM WAARMEE REGIONALE WATERBEHEERDERS DE ECOLOGISCHE ONTWIKKELINGEN IN HUN WATEREN KUNNEN VOLGEN EN STUREN. MEER INFORMATIE OP WWW.WATERMOZAIEK.NL.

niet per se goed te zijn voor een enkel waterschap. STOWA pakt normaal gesproken geen individuele kennisvragen op. Maar bij het ene schap spelen vaak toch net weer andere vragen dan bij het andere. Wellicht moet je er soms voor kiezen om te proberen niet iedereen steeds een beetje gelukkig te maken, maar nu eens de een en dan de ander heel erg gelukkig.'

Bij Watermozaïek weten ze inmiddels zo'n beetje waar de bestuurlijke schoen wringt en wat hen te doen staat. Maar Tessa en Pui Mee geven toe dat ze nog geen duidelijke 'bestuurlijke strategie' hebben. Tessa: 'We zoeken naar wegen om te kijken hoe we dit mee kunnen nemen in het werk. We hebben onlangs een excursie georganiseerd naar een proeflocatie tijdelijke droogval, waarvoor we ook bestuurders hebben uitgenodigd. We gaan de komende tijd ook aan de slag om de informatie over de projecten meer toe te spitsen op de vragen en behoeften van bestuurders. Pui Mee: 'Eén ding is ons in ieder geval duidelijk geworden: hoe groter het bestuurlijk commitment, des te meer profijt hebben de waterschappen van de resultaten van Watermozaïek en andere kennisprogramma's. Dus moet je alles uit de kast halen om te zorgen dat je dat commitment krijgt.'

MICHELLE TALSMA IS PROGRAMMALEIDER VAN HET KENNISPROGRAMMA DELTAPROOF. IN HET PROGRAMMA ZOEKT STOWA SAMEN MET REGIONALE WATERBEHEERDERS NAAR ANTWOORDEN OP VRAGEN ROND WATERVEILIGHEID EN DE BESCHIKBAARHEID VAN ZOET WATER, OM DE EFFECTEN VAN KLIMAATVERANDERING HET HOOFD TE BIEDEN. 'OOK IN ONS KENNISPROGRAMMA SPEELT NADRUKKELIJK DE VRAAG HOE WE WATERSCHAPPEN MEE KUNNEN KRIJGEN. MAAR OP EEN ANDERE MANIER DAN BIJ WATERMOZAÏEK. DELTAPROOF IS ER GEKOMEN MEDE OP VOORSpraak VAN DE UNIE VAN WATERSCHAPPEN. WE HEBBEN DUS, ZEKER IN DEN HAAG, HET NODIGE BESTUURLIJK COMMITMENT VOOR DATGENE WAT WE DOEN. MEN VINDT HET BELANGRIJK. MAAR OMDAT KLIMAATVERANDERING ZO VER WEG LIJKT, IS HET SOMS LASTIG WATERSCHAPPEN WARM TE KRIJGEN VOOR DEELNAME AAN PROJECTEN. WE FOCUSSEN ONS IN EERSTE INSTANTIE OP DIE WATERSCHAPPEN DIE AL WORSTELLEN MET DE EFFECTEN ERVAN, OF HET IN TOENEMENDE MATE ALS PROBLEEM GAAN ERVAREN. DAT IS EEN GOEDE VOEDINGSBODEM. WE PROBEREN GROTE KLIMAATVRAGEN TE VERTALEN NAAR DE DAGELIJKS PRAKTIJK, DOOR PRAKTISCHE OPLOSSINGEN TE ONDERZOEKEN IN PROEFTUINEN.'

JACQUES LEENEN BIJ VEERTIG JAAR STOWA:

WE MOETEN HET MAATSCHAPPELIJK EN BESTUURLIJKE BELANG VAN ONS WERK MEER UITVENTEN

De kwaliteit van het werk wordt zeer gewaardeerd. Maar de manier waarop er over wordt gecommuniceerd, is nogal vakinhoudelijk. Bovendien heeft STOWA te weinig 'bestuurlijke worteling'. Dat maakt de stichting kwetsbaar. Dit waren de belangrijkste uitkomsten van een onderzoek dat STOWA onder waterschappers en externen liet uitvoeren naar de beleving en waardering van de eigen dienstverlening.

Directeur Jacques Leenen is tevreden over de uitkomsten van het belevingsonderzoek, al valt er een hoop te doen. 'De inhoudelijke kwaliteit van ons werk staat niet ter discussie. Daar ben ik blij mee, want dat is de basis van ons werk. Maar het onderzoek toont ook aan dat we meer rendement kunnen halen uit de ontwikkelde en bijeengebrachte kennis. Vooral door er anders over te communiceren bij waterschappen en meer aandacht te besteden aan de bestuurlijke verankering van de resultaten van ons werk. Bij ons 25-jarig bestaan lieten we een soortgelijk onderzoek uitvoeren. De uitkomst van destijds was dat onze producten konden rekenen op het nodige draagvlak op de werkvloer, maar vaak onbekend waren bij management en bestuur. Dat is 15 jaar later gelukkig wel anders. Wie we zijn en wat we doen, is duidelijk. Maar we moeten het maatschappelijke en bestuurlijke belang van ons werk meer uitventen'

NIEUWE WEGEN

Een belangrijk aandachtspunt is het beter over het voetlicht brengen van het hoe en waarom van het STOWA-werk, voor bestuurders en management. Leenen: 'Via onze jaarverslagen en het eigen magazine, de STOWA ter info, proberen we deze groepen nadrukkelijk aan te spreken. Blijkbaar zijn we daarin nog onvoldoende geslaagd en moeten we nieuwe wegen bewandelen om de relatie te leggen tussen ons werk en de praktijk van het regionale

waterbeheer. Dat is een belangrijke voorwaarde voor het optimaal 'inpluggen' van kennis bij waterschappen. Wij geven waterschappen praktische instrumenten, nieuwe technieken, betere sturingsmechanismen, etc. in handen waarmee zij hun werk beter en doelmatiger kunnen doen. Of het nu gaat om het halen van ecologische doelen, energiezuinige afvalwaterzuivering, of het inspelen op de effecten van klimaatverandering.'

AMBASSADEURS

STOWA denkt op dit ogenblik volop na over de vraag hoe de bestuurlijke verankering verbeterd kan worden. Jacques Leenen: 'We gaan bij de waterschappen bestuurders uitnodigen om binnen hun eigen waterschap op te treden als ambassadeur voor ons werk. Deze vormen ons directe aanspreekpunt binnen het waterschap. Wij willen hen ook graag betrekken bij visie- en strategievorming. Verder zijn wij voornemens enkele bestuurszetels vrij te maken voor DB-leden van waterschappen. We willen ons werk ook meer onder de aandacht brengen op bestuurlijke dagen. Daarbij kunnen we mogelijk samenwerken met de Unie van Waterschappen en het Informatiehuis Water. En we onderzoeken de mogelijkheid om in Het Waterschap structureel STOWA-gerelateerd nieuws op te nemen. Met de boodschap aan bestuurders *Het is goed, dus het moet nemen zij terecht geen genoegen.*'

HET RAADSEL VAN DE VERDWENEN VERVUILINGSEENHEDEN

Waterschap Vallei en Eem, Tauw en STOWA hielden onlangs een themamiddag over discrepantie: het vaak grote verschil tussen op de rwzi gemeten vuilvrachten in het binnenkomende afvalwater (i.e.) en de omvang van de bijbehorende afvalwaterheffing (v.e.). Hoe komt dat en wat kun je eraan doen?

Uit de resultaten van de meest recente bedrijfsvergelijking zuiveringsbeheer komt naar voren dat de gemiddelde discrepantie bij waterschappen schommelt tussen de nul en dertig procent. Als je niet de waterschappen maar de rwzi's als uitgangspunt neemt, zijn de verschillen veel groter. Het komt regelmatig voor dat het aantal i.e. vele tientallen procenten hoger ligt dan het aantal v.e.

ILLEGALE LOZINGEN

Hoe moet je het probleem van discrepantie nu duiden? Wat zijn de oorzaken? Het ligt voor de hand die vooral te zoeken in illegale lozingen van bedrijven. Maar daar zit het niet alleen in, bleek tijdens de bijeenkomst. Het komt ook regelmatig voor dat bedrijven een te lage zuiveringsheffing krijgen opgelegd, omdat de opgegeven activiteiten niet meer overeenkomen met wat ze werkelijk doen. Een andere oorzaak is de vuilemissie van verharde oppervlakten die rwzi's wel ontvangen, maar waarvoor niemand wordt aangeslagen. Dat draagt ook 'enkele procenten'

ten' bij aan de discrepantie, volgens één van de sprekers tijdens de bijeenkomst.

RECHTVAARDIGHEID

Waarom zou je als waterschap werk maken van discrepantie? Om te beginnen is dat een kwestie van rechtvaardigheid en rechtmatigheid, betoogde Henry van Veldhuizen van Waterschap Vallei en Eem. Want nu 'betaalt de vervuiler niet'. Als iedereen netjes zijn vervuilingseenheden betaalt, kan het v.e.-tarief bovendien flink omlaag, rekende hij voor. Als andere belangrijke reden noemde hij het feit dat discrepantie goed en planmatig zuiveringsbeheer doorkruist. Je kunt te maken krijgen met overbelaste rwzi's, het plannen van noodzakelijke investeringen wordt lastiger, etc. Bij Waterschap Veluwe weten ze daar alles van, want rwzi Harderwijk bleek al vier jaar na de vernieuwing en uitbreiding aan de ontwerpcapaciteit te zitten. In 2008 werd een discrepantie van maar liefst 100 procent gemeten. Maar het onderzoek naar discrepantie is kostbaar en tijdrovend, en levert niet altijd het gewenste resultaat op, bleek tijdens de middag.

WAT VINDEN WATERSCHAPSBESTUURDERS ZELF? EEN PAAR REACTIES.

Jean van der Linden, DB-lid van Waterschap Roer en Overmaas: 'In de programmering van STOWA moeten de concrete vragen van waterschappen leidend zijn én blijven. In mijn beleving kan dat beter. Ik vind dat bij de kennisprojecten het economisch belang van water te vaak onderbelicht blijft.'

Paul van Erkelens, dijkgraaf Wetterskip Fryslân: 'Het is voor bestuurders belangrijk dat ze in hun eigen beheersgebied iets zien en herkennen van het werk dat STOWA voor én met hen doet. Het werk moet zichtbaar worden voor bestuurders, iets waar zij trots op kunnen zijn.'

Henk van 't Land, dijkgraaf Waterschap Noorderzijlvest en bestuurslid STOWA: 'We moeten er hard aan trekken om het belang van kennis en onderzoek zichtbaar te maken voor bestuurders van waterschappen. Daarvoor is het belangrijk dat we binnen de waterschappen voor meer support zorgen. Ik denk dat bestuurlijke ambassadeurs daarin een belangrijke rol kunnen vervullen.'

Om er echt serieus wat aan te doen is een betere en structurele samenwerking nodig, betoogden bijna alle sprekers. Zowel intern (handhaving, heffing en invordering), als met gemeenten, heffingkantoren en andere waterschappen. Alleen op die manier krijg je je vinger goed achter het probleem. Het aanpakken van discrepantie is geen project, maar een proces. Het is als het wieden van onkruid: je moet iedere dag de tuin in om te schoffelen. Alleen op die manier houd je het onder controle.

Op stowa.nl kunt u een uitgebreid verslag lezen van deze bijeenkomst en ook de ppt-presentaties van alle inleiders bekijken. Ga naar [Agenda](#) | [Archief](#) | [Evenementen 2011](#) | 6 september.

NIEUWE PRESENTATIE HOOGWATERINFORMATIE MOET KWALITEIT HOOGWATERBESLUITEN VERBETEREN

Dijkbewaking instellen? Evacuëren? Wel of (nog) geen noodoverloopgebieden onder water zetten? Bij het nemen van operationele hoogwaterbesluiten is de kwaliteit van de onderliggende informatie van essentieel belang. Hydrologen, bestuurders en managers van waterschappen zoeken samen met STOWA naar de optimale informatievoorziening bij kritische situaties. Hoe? Vooral door informatie anders te presenteren.

In het verleden hebben zich in Nederland rampen en bijna-rampen voorgedaan bij extreem hoog water. Soms was er paniek en viel het achteraf erg mee. 'Als waterschap hebben we hierbij onze lessen geleerd', zegt Jan Gooijer, hydroloog bij Waterschap Noorderzijlvest. 'Op een gegeven moment was heel het waterschap 's nachts gemobiliseerd. De verwachte regen bereikte echter het stroomgebied niet. De wolken regenden leeg in het IJsselmeer. De bui van kritiek kwam daarna wel aan. Dan is het raadzaam dat je de mensen goed kunt uitleggen op basis van welke informatie is besloten tot het instellen van verhoogde paraatheid.'

SPANNEND

Hydrologen bezitten de kennis, bestuurders moeten in kritische situaties uiteindelijk de belangrijke besluiten nemen. Maar wat voor informatie willen die hebben wanneer het spannend wordt? En welke informatie kunnen hydrologen en managers dan hun bestuurders leveren, gegeven alle onzekerheden die zij zo goed kennen, maar voor bestuurders vaak minder inzichtelijk zijn? Welke vorm van informatie leidt tot goed onderbouwde besluiten? In het STOWA-project 'Omgaan met onzekerheden in operationele besluitvorming bij hoogwater' is het afgelopen half jaar gewerkt aan een nieuwe manier van presenteren van verwachtingen die de kwaliteit van besluiten moet verbeteren.

WAARSCHIJNLIJKHEDEN

Deze nieuwe manier van presenteren houdt in dat een beslissingsondersteunend systeem niet meer een exacte voorspelling geeft in de trant van 'volgens de verwachting wordt om 3.00 uur vannacht het eerste, tweede of derde alarmniveau overschreden'. In plaats daarvan levert het systeem een figuur, een plaatje waaruit af te lezen is met welke waarschijnlijkheden bepaalde situaties zich kunnen gaan voordoen. Hierop baseren crisismanagers en bestuurders uiteindelijk hun besluiten. Het plaatje toont een bepaalde bandbreedte van mogelijke ontwikkelingen van het peil, met daaraan gekoppeld de kans op deze ontwikkeling. Anders gezegd: het plaatje geeft een tendens aan en brengt tegelijk de daarmee samenhangende onzekerheden in verwachte waterstanden in beeld. Bij het waterschap Noorderzijlvest gaan bestuurders, managers en hydrologen binnenkort in een pilot 'droog' oefenen met dit nieuwe type informatie, door een hoogwatersituatie uit het verleden na te bootsen. De hydrologen voeden hun bestuurders en managers met het nieuwe type informatie. Achteraf wordt in een evaluatie bekeken tot welke besluiten dit heeft geleid.

REALISTISCHER

Een voordeel van de nieuwe manier van presenteren is om te beginnen dat het geschetste beeld realistischer is, aldus hydroloog Jan Gooijer van Waterschap Noorderzijlvest. De

Jan Gooijer

STOWA EN RWS WATERDIENST NEMEN INITIATIEF VOOR DATAPROTOCOL WATERMODELINSTRUMENTEN

weersomstandigheden op een locatie zijn volgens hem nooit exact te voorspellen, en in de reactie van een watersysteem dat onder druk staat, zitten altijd onzekerheden. Dan kan je deze onzekerheden maar beter in beeld hebben en betrekken in de beslissing. Tweede voordeel is dat de verantwoordelijkheid voor een beslissing komt te liggen waar deze hoort. Het nieuwe plaatje laat bijvoorbeeld zien dat er een kans van 20 procent bestaat op een hoger peil of zelfs een calamiteit. Managers en bestuurders moeten deze kans afwegen tegen de impact en de kosten van maatregelen en de gevolgen voor de maatschappij als het minst gunstige scenario bewaarheid wordt. Het derde voordeel betreft de verantwoording achteraf. Die is veel transparanter.

ORGANISATORISCHE IMPLICATIES

Dijkgraaf Henk van 't Land van Waterschap Noorderzijlvest waar de pilot gaat plaatsvinden, verwacht veel van het nieuwe type informatievoorziening in de praktijk: 'Wij denken dat wij ons door een geavanceerder beslissingsondersteunend systeem beter op hoogwatersituaties kunnen instellen. Vroeger gold gechargeerd: we wachten tot het zover is, en dan rukken we ineens uit met alles wat we hebben. Met dit nieuwe systeem kunnen we sterker dan we nu al doen, gefaseerd reageren op dreigingen. Dat past in mijn optiek van modern management. Je wordt beter in staat gesteld om de organisatie gradueel op te schalen, en op het goede moment ook weer af te bouwen als de verwachtingen aangeven dat het mee gaat vallen.'

'Achteraf verantwoordend hoort bij het totale concept. Tegenwoordig zijn meningen niet meer in de hand te houden, via sociale media is razendsnel een oordeel geveld. Je moet als overheid telkens een goed verhaal hebben. Daarom gaan we nu ook droog oefenen. Leden van ons bestuur worden bij de pilot betrokken. Zo werken we aan *finetuning*. Op basis daarvan stellen we onze draaiboeken bij.'

Begin 2012 zal er een symposium plaatsvinden over dit onderwerp. Dan zullen de ervaringen van Noorderzijlvest met het nieuwe informatiesysteem worden gepresenteerd. Wilt u meer weten over het project, dan kunt u contact opnemen met Jan Gooijer, Waterschap Noorderzijlvest, tel. 050 304 89 11.

STOWA en RWS Waterdienst nemen het initiatief om samen met het Informatiehuis Water een zogenaamd dataprotocol te ontwikkelen voor watermodelinstrumenten. Op die manier worden data uniformer en gaat er veel minder tijd en energie zitten in het opvragen, uitwisselen, controleren en eventueel converteren van data. Dit levert naar verwachting een flinke doelmatigheidswinst op. De aanleiding vormt de door STOWA uitgevoerde regionale toetsing van het Nationaal Hydrologisch Modelinstrumentarium NHI.

Om inzicht te krijgen in toekomstige wateropgaven ontwikkelen het Rijk en de waterschappen momenteel allerlei modelinstrumenten, waaronder het NHI. STOWA heeft de uitkomsten van het NHI getoetst aan regionale hydrologische waarnemingen. Hieruit kwam naar voren dat de modeluitkomsten en de regionale data soms flink uit elkaar lopen. De resultaten van de toetsing hebben al tot de nodige verbeteringen geleid.

Eén van de aanbevelingen is om regionale data te gaan implementeren in de volgende versie van het NHI, versie 3.0 (oktober 2012). Dit gaat de komende periode gebeuren. De STOWA Adviesgroep Watersysteemanalyse, met vertegenwoordigers van de waterschappen en Rijkswaterstaat, heeft in dit verband tevens aanbevolen een dataprotocol te ontwikkelen, om inputdata voor watermodelinstrumenten te uniformeren. Niet alleen voor het NHI, maar ook voor door waterschappen zelf gebruikte modellen. STOWA en Rijkswaterstaat Waterdienst hebben daar samen met het Informatiehuis Water nu dus het initiatief voor genomen. Ze hebben hier een voorstel voor neergelegd bij het bestuurlijk overleg dat de Unie en Rijkswaterstaat voeren in het kader van de operatie 'Storm'. De deelnemers aan dit overleg hebben volmondig met dit voorstel ingestemd.

VIDEOVERSLAG JUBILEUM-SYMPIOSIUM STOWA 1971-2011

STOWA vierde op 15 september 2011 haar veertigjarig bestaan met een jubileumsymposium 'Kansen creëren door samen te innoveren'. De dag stond in het teken van de samenwerking tussen overheden, kennisinstellingen en bedrijfsleven. Doel: het effectief (door)ontwikkelen, naar de praktijk brengen én (inter)nationaal vermarkten van vernieuwende oplossingen voor de watervragen van nu en de toekomst. De presentaties van de dag kunt u bekijken op stowa.nl, onder de kop Nieuws.

VERNIEUWD REKENMODEL VOOR BEPALEN ENERGIE-EFFICIËNTIE VAN BELUCHTINGSSYSTEMEN OP RWZI'S

Efficiënte beluchting kan het energieverbruik op een rwzi flink verlagen. Om de mate van efficiëntie te kunnen berekenen, is het nodig een Oxygen Capacity meting uit te voeren. De STOWA handreiking 'OC-meting in de praktijk' geeft waterzuiveringsbeheerders handvaten bij het uitvoeren van dergelijke OC-metingen. Bij de handreiking hoort ook een rekenmodel. Onlangs verscheen hiervan een verbeterde versie. Ga voor meer informatie naar stowa.nl | Producten | Publicaties | 2009-15.

GOEDE VOORBEHANDELING AFVALWATER WORDT STEEDS BELANGRIJKER

De laatste jaren komt er steeds meer belangstelling voor geavanceerde (voorbehandelings)technieken als voorprecipitatie en influentzeven. Goede voorzuivering zorgt ervoor dat een rwzi effectief en doelmatig functioneert, met een optimale energie-(terug)winning. STOWA organiseerde tegen deze achtergrond in de zomer een specialistendag over de laatste stand van zaken rond deze technieken. Lees het verslag van deze dag en bekijk de presentaties op stowa.nl | Agenda | Archief | 21 juni.

ERFAFSPOELING AANPAKKEN VOOR BETERE LOKALE WATERKWALITEIT

In de afgelopen tien jaar is er het nodige onderzoek uitgevoerd naar de gevolgen van erfafspoeling voor de (lokale) oppervlaktewaterkwaliteit. STOWA heeft de resultaten van deze onderzoeken onlangs gebundeld in een kennisrapport. Belangrijkste conclusie is dat het afspoelen van (hemel) water vanaf boerenerfen kan leiden tot onacceptabele lozings en daarmee tot een verslechtering van de lokale waterkwaliteit.

De verontreinigingen ontstaan wanneer hemelwater in een voeropslag

met gras, snijmaïs en of bijproducten in contact komt met het opgeslagen product of resten daarvan, in combinatie met onvoldoende goede landbouwpraktijk. Daarnaast dragen perssappen, afkomstig uit ingekuild product, hieraan bij.

De opstellers van het rapport bevelen aan de landbouwsector bekend te maken met het probleem van erfafspoeling, en met de noodzaak tot het nemen van maatregelen om aan het lozingsverbod en (toekomstige) regelgeving te voldoen. Waterschappen kunnen door effectief toezicht de naleving van het lozingsverbod vergroten, aldus de opstellers.

WATERPRESENTATIES OP WWW.H2VIDEO.NL

Kennis moet streamen. Dat is het motto van de nieuwe website H2Video.nl. De site geeft een overzicht van beschikbare en openbare op video opgenomen presentaties over water, waterbeheer en waterveiligheid. Ook de presentaties van het jubileumsymposium van STOWA zijn er te vinden, evenals de begin oktober gehouden bijeenkomst over de nieuwe Waterwet en Deltawet bij de Unie van Waterschappen i.s.m. Kivi/Niria. De site is een initiatief van Stefan Flos.

NIEUWE RONDE KENNISVRAGEN ONTWIKKELINGSPROGRAMMA REGIONALE KERINGEN

STOWA is gestart met een nieuwe ronde kennisvragen in het kader van het Ontwikkelingsprogramma Regionale Waterkeringen ORK. De antwoorden op die vragen moeten leiden tot definitieve versies van de 'groene' handreikingen en leidraden die STOWA heeft ontwikkeld voor het normeren, toetsen, ontwerpen, verbeteren, beheren en onderhouden van regionale waterkeringen.

STOWA richt zich in eerste instantie op die vragen waaraan de ORK-begeleidingsgroep van waterschappers prioriteit heeft gegeven. Het gaat onder meer om de vraag of, en zo ja: welke consequenties recente nieuwe inzichten in het faalmechanisme piping bij primaire keringen hebben voor het toetsen van regionale keringen. Moeten de toetsregels op dit punt worden aangepast?

Verder is er op basis van het landelijke SBW-onderzoek (Sterkte en Belastingen Waterkeringen) naar primaire waterkeringen een nieuwe stabiliteitsberekening voorgesteld. STOWA laat uitzoeken wat de consequenties hiervan zijn voor de berekening van de stabiliteit van regionale waterkeringen. Voor het einde van dit jaar wil STOWA komen met de eerste resultaten.

BOEK OVER VERLEDEN, HEDEN EN TOEKOMST!

Onlangs verscheen 'Brug tussen kennis en kunde. STORA/STOWA 1971-2011', een uitgave ter gelegenheid van het veertigjarig bestaan van STOWA. Het boek geeft aan de hand van interviews met betrokkenen een beeld van de rol die de stichting heeft gespeeld, speelt en in de toekomst hoopt te spelen bij het beantwoorden van kennisvragen van regionale waterbeheerders.

Toen in 1970 de Wet verontreiniging oppervlaktewateren van kracht werd, kregen de verantwoordelijke regionale waterbeheerders er ineens een enorme afvalwaterzuiveringstaak bij. De toenmalige waterschapsbestuurders hadden snel in de gaten dat zij kennis en kunde nodig hadden om die taak naar behoren uit te kunnen voeren. Zij bundelden de krachten en in september 1971 werd de Stichting Toegepast Onderzoek Reiniging Afvalwater opgericht, de STORA. In de jaren erna ontwikkelde en verbreedde het werk van de waterschappen zich flink. Dat had zijn weerslag op het werk van STORA, dat werd uitgebreid met steeds nieuwe aspecten van het regionale waterbeheer. Daarmee veranderde ook de naam: STORA werd STOWA, de Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer.

BRUG

Al veertig jaar lang slaat STOWA een brug tussen kennis en kunde op het gebied van afvalwaterzuivering, waterbeheersing, waterkwaliteit, waterkeringen, en intussen ook op nieuwe terreinen als waterrecht en watergovernance. Daarover handelt het boek. Daarin staan niet zozeer de feiten en de onderzoekresultaten van de afgelopen periode centraal, maar de mensen die bij STOWA waren betrokken: als onderzoeker, als bestuurder, als waterbeheerder, als wetenschapper, als overheid of als medewerker. Aan de hand van hun uitspraken wordt de geschiedenis van STOWA geschetst, en wordt een blik geworpen op de toekomst van het waterbeheer en van STOWA.

BESTAANSRECHT

Volgens dijkgraaf en STOWA-voorzitter Hans Oosters zit het met die toekomst wel snor. Volgens hem heeft STOWA ook na veertig jaar nog volop bestaansrecht: 'De uitdagingen waar regionale waterbeheerders voor staan, zijn gigantisch. Denk aan het halen van de doelen van de KRW, maar ook aan het anticiperen op de effecten van klimaatverandering, zoals het nijpende zoetwatertekort. Daarvoor is enorm veel praktisch toepasbare kennis nodig. STOWA kan bij het ontwikkelen en bij elkaar brengen van die kennis een vooraanstaande rol spelen.'

Daarnaast zou STOWA de waterschappen de komende jaren politiek-bestuurlijk en maatschappelijk een enorme dienst kunnen bewijzen, aldus Oosters: 'Dat kunnen ze doen door de geweldige (regionale) wateropgaven en de vernieuwende wijze waarop waterschappen die tegemoet treden, over het voetlicht te brengen en zichtbaar te maken.'

Belangstellenden kunnen een exemplaar van het boek bestellen via STOWA, 033 460 32 00. Op www.stowa.nl kunt u een pdf van het boek downloaden.

VERS VAN DE STOWA-PERS

Hieronder treft u een overzicht aan van recent verschenen STOWA-publicaties. De publicaties zijn te bestellen via onze website www.stowa.nl, onder de knop Services | Publicaties. U kunt de meeste publicaties tevens als pdf downloaden.

TITEL	NUMMER	ISBN	€
HOOFDRAPPORTEN			
Handreiking Natuurvriendelijke oevers. Een standplaatsbenadering	2011-19	978.90.5773.521.9	50
Erfafspoeling. Een inventarisatie van de problematiek en mogelijke oplossingen	2011-18	978.90.5773.528.8	25
Waterlood Kansrijkdom Module. Pilotstudie in Noord-Nederland en toepassing voor vervaardiging waterkansenkaarten voor natuur	2011-17	978.90.5773.505.9	25
Inventarisatie praktijkcases energiezuinig retourslib	2011-14	978.90.5773.526.4	25
N- en P-verwijdering met Fuzzy Filtratie op de rwzi Nieuw Vossemeer	2011-12	978.90.5773.512.7	25
Toetsing NutriCalc aan gebiedskennis en meetgegevens	2011-11	978.90.5773.514.1	25
Synergie rwzi en mestverwerking	2011-10	978.90.5773.511.0	25
Gebiedsstudie Geneesmiddelen Utrecht	2011-09	978.90.5773.518.9	25
Beekdalbreed Hermeanderen: maximaal ecologisch rendement (folder)	2011-08	Geen	-
Notitie Onderzoek Asfaltdijkbekledingen 2012-2015	2011-07	978.90.5773.508.0	25
Toetsing NHI 2.0 in de regio	2011-06	978.90.5773.519.6	25
Effluentpolishing met algen. Deelstudierapporten	2001-05	978.90.5773.516.5	25
Effluentpolishing met algen. Hoofdrapport	2011-04	978.90.5773.513.4	25
Evaluatie slib-op-dragersystemen	2011-03	978.90.5773.510.3	25
WERKRAPPORTEN			
Toepassingsmogelijkheden en ontwerpgrondslagen Nereda® technologie	2011-W-08	Geen	*
Literatuurverkenning Dynamische Filtratie	2011-W-06	Geen	25
Windturbines op of langs waterkeringen. Een kennisinventarisatie	2011-W-04	Geen	*
Verkenning thermische slibontsluiting	2011-W-03	978.90.5773.523.3	25
Deelrapporten regionale toetsing Nationaal Hydrologisch Instrumentarium	2011-W-02	Geen	*

* Alleen als pdf.

PUBLICATIES UITGELICHT:

2011-18, ERFAFSPOELING. EEN INVENTARISATIE VAN DE PROBLEMATIEK EN MOGELIJKE OPLOSSINGEN

Dit rapport beschrijft de resultaten van de onderzoeken en projecten naar erfafspoeling die in de afgelopen tien jaar door waterschappen, het ministerie van Infrastructuur en Milieu (voorheen VROM) en de landelijke werkgroep Erfafspoeling zijn uitgevoerd. Belangrijkste conclusie uit het rapport is dat erfafspoeling kan leiden tot een verslechtering van de waterkwaliteit op lokaal niveau.

2011-17, WATERNOOD KANSRIJKDOM MODULE. PILOTSTUDIE IN NOORD-NEDERLAND EN TOEPASSING VOOR VERVAARDIGING WATERKANSENKAARTEN VOOR NATUUR

Samen met KWR Watercycle Research Institute en de noordelijke waterschappen heeft STOWA een Kansrijkdom Module ontwikkeld en toegepast bij een casestudie voor de Drenthse Aa. Met deze module is het mogelijk om te bepalen welke typen vegetaties ontwikkeld kunnen worden bij een bepaalde combinatie van bodem, hydrologie en (peil)beheer.

2011-14, INVENTARISATIE PRAKTIJKCASES ENERGIEZUINIG RETOURSLIB

Het retourslibgemaal pompt slib vanuit de nabezinktanks terug naar de beluchtingstanks. In de praktijk blijkt dat op veel rwzi's meer retourslib wordt verpompt dan nodig is. Dit rapport beschrijft vier praktijkcases waar de zuiveringsbeheerders bezig zijn met energiebesparende oplossingen voor het verpompen van retourslib. Ook geeft het rapport een overzicht van de mogelijkheden bij het doelmatiger verpompen van retourslib.

2011-11, TOETSING NUTRICALC AAN GEBIEDSKENNIS EN MEETGEGEVENS

Bij stilstaande watersystemen wordt de ecologische waterkwaliteit veelal bepaald door de nutriëntenbelasting. Waterschappen willen de grootte van deze nutriëntenstroom graag kwantificeren om inzicht te krijgen in de haalbaarheid en effectiviteit van mogelijke reductiemaatregelen. In deze studie is onderzocht of het model NutriCalc, dat afgeleid is van het nationale modelinstrumentarium STONE, kan voorzien in deze behoefte. NutriCalc is hiervoor toegepast in casestudies bij verschillende waterschappen.

2011-10, SYNERGIE RWZI EN MESTVERWERKING

Het rapport is de weerslag van een verkenning van de mogelijkheden om mest(fracties) op rwzi's te verwerken, waarvan zowel landbouw als afvalwaterzuivering kunnen profiteren (energie, duurzaamheid en kosten). Bij de beoordeling van de synergieconcepten is gekeken naar de technologische mogelijkheden, de beschikbaarheid van (mest)fracties in de omgeving, ruimtebeslag van mestvergisting, en naar jaarlijkse kosten en opbrengsten.

2011-08, BEEKDALBREED HERMEANDEREN: MAXIMAAL ECOLOGISCH RENDEMENT (FOLDER)

De folder 'Beekdakbreed Hermeanderen: maximaal ecologisch rendement' informeert over het hoe en waarom van het gelijknamige project dat tot doel heeft het succes van beekherstelprojecten te vergroten. Het project wordt uitgevoerd in het kader van het kennisprogramma Watermozaïek van STOWA. Dit programma onderzoekt de haalbaarheid, betaalbaarheid en effectiviteit van maatregelen om de ecologische toestand van oppervlaktewateren te verbeteren.

2011-07, NOTITIE ONDERZOEK ASFALTDIJKBEKLEDINGEN 2012-2015

Veel Nederlandse waterkeringen hebben een asfaltdijkbekleding. Deze biedt bescherming tegen erosie van het dijklichaam. Om te waarborgen dat de bekledingen ook bij veroudering goed blijven functioneren, is goede inspectie, goed beheer en goed onderhoud van groot belang. Dit voorkomt mogelijk dat de bekledingen onnodig vroeg vervangen moeten worden. Deze notitie verkent de kennisbehoefte bij beheerders van asfaltdijkbekledingen op het gebied van beheer, toetsing, ontwerp en kwaliteitszorg.

2011-03, EVALUATIE SLIB-OP-DRAGERSYSTEMEN

Als het zuiveringsrendement van een bestaande conventionele rioolwaterzuivering niet meer voldoet, kan het installeren van zogenoemde slib-op-dragersystemen in de beluchtingstanks uitkomst bieden. Hierdoor neemt de hoeveelheid biomassa in het systeem toe en kan het zuiveringsrendement per volume-eenheid worden verhoogd. In deze studie is een inventarisatie gemaakt van de mogelijkheden voor het toepassen van dergelijke systemen in Nederland.

2011-W-08, TOEPASSINGSMOGELIJKHEDEN EN ONTWERPGRONDSLAGEN NEREDA® TECHNOLOGIE

In de notitie 'Toepassingsmogelijkheden en ontwerpgrondslagen Nereda® technologie' zijn kenmerken van de Nereda-technologie en enkele belangrijke ontwerpgrondslagen opgenomen. Met de notitie kunnen waterbeheerders specifieke toepassingsmogelijkheden van Nereda inschatten.

2011-W-06, LITERATUURVERKENNING DYNAMISCHE FILTRATIE

Afvalwaterzuivering kost nu nog energie. Dit is in principe niet nodig, als de aanwezige organische stof beter en doelmatiger uit het afvalwater kan worden gehaald, zodat de erin voorkomende chemisch-gebonden energie (biogas) optimaal kan worden geoogst. Op dit ogenblik wordt dan ook naarstig gezocht naar goede, goedkope en duurzame alternatieven voor het verzamelen van de organische stof via bezinking in bezinktanks. Een mogelijkheid is zogenoemde dynamische filtratie. Dit rapport verschaft een zo actueel en volledig mogelijk overzicht van internationaal gerapporteerde dynamische-filtratieactiviteiten.

2011-W-04, WINDTURBINES OP OF LANGS WATERKERINGEN. EEN KENNISINVENTARISATIE

In deze verkennende studie worden de belangrijkste voetangels, klemmen, kansen, belemmeringen en witte vlekken rond windturbines en waterkeringen op een rij gezet.

COLOFON

Deze nieuwsbrief informeert u over het beleid en de kennisprojecten van de Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer (STOWA). Deze nieuwsbrief verschijnt viermaal per jaar.

Voor algemene informatie kunt u contact opnemen met het STOWA-secretariaat. Adreswijzigingen, aan- en afmeldingen kunt u emailen naar stowa@stowa.nl.

TEKSTEN

Maarten Vergouwen,
Bert-Jan van Weeren, Deventer

EINDREDACTIE

Bert-Jan van Weeren, Jacques Leenen

FOTOGRAFIE

Peter Arno Broer p. 11, 15, Casper Cammeraat p. 1-4, 6, 17, Willem Kolvoort p. 3, Beeldbank Rijkswaterstaat, Ruimte voor de Rivier, Erik Peek p. 14, Rioned p. 8-9, Shutterstock p. 15, 18, Istockphoto p. 8, 9, 12, 13, 20, Vildaphoto p. 11, Eric de Vries p. 11, 12, STOWA

BASISONTWERP

MADE OF MAN,
visual identity under construction,
Rotterdam

VORMGEVING

Studio B, Nieuwkoop

DRUK

Drukkerij Uleman-De Residentie,
Zoetermeer

ISSN-NUMMER

0929-6220

ACTIVITEITEN NAJAAR 2011

1 NOVEMBER, DISCUSSIE MIDDAG NATIONAAL HYDROLOGISCH INSTRUMENTARIUM

Op 1 november aanstaande organiseert STOWA, samen met de NHI-projectgroep en de Nederlandse Hydrologische Vereniging een discussiemiddag over het Nationaal Hydrologisch Instrumentarium NHI. Het Rijk gaat het NHI inzetten voor het onderbouwen van strategische keuzes op het gebied van zoetwater en zoetwaterverdeling. Het is van groot belang dat het model de effecten op regionale schaal zo betrouwbaar mogelijk in beeld brengt, zodat regionale waterbeheerders weten waar ze rekening mee hebben te houden. De middag vindt plaats bij het Congrescentrum De Reehorst in Ede. Aanvang: 13.30 uur. Ga naar stowa.nl | Agenda voor meer informatie en aanmelding.

24 NOVEMBER, STUDIEDAG 'DIJKEN VOOR DE TOEKOMST'

De laatste tijd wordt - mede in het licht van klimaatverandering, bodemdaling en zeespiegelstijging - veel gesproken over doorbraakvrije dijken, deltadijken, klimaatdijken en multifunctionele dijken. STOWA/Deltaproof en 'Kennis voor Klimaat' organiseren op 24 november in Dordrecht een studiedag over deze mogelijke 'dijken van de toekomst'. Wat houden deze dijken in en hoe kunnen ze bijdragen aan onze (toekomstige) waterveiligheid? Ga naar stowa.nl | Agenda voor meer informatie en aanmelding.